

שו"ת סיכום הדף

נדדים כ"ו – ל"ט

לקראת מבחן תורתם משתמרת המתקיים ביום א' פרשת וישלח

דף כ"ו יום א' תולדות.

א. באיזה אופן נחלקו, בית שמאי וב"ה?

לרבה, נחלקו כשמחליף דבריו, אבל במעמיד דבריו לכו"ע לא הותר כולו.

לרבא, נחלקו כשמעיד דבריו, אבל במחליף דבריו לכו"ע הותר כולו.

ב. לרבא שסבר שנחלקו במעמיד דבריו, אבל במחליף לכו"ע מותר, מהו סברת ב"ש וב"ה?

במעיד לבית שמאי, אסורים, שסוברים כרבי מאיר, שתפוס לשון ראשון, וכיוון שמסכים למה שאמר בתחילה, אין זה הותר מקצתו, שאביו מעולם לא היה בכלל הנדר.

במעמיד לבית הלל, מותרים שסוברים כרבי יוסי שבגמר דבריו אדם נתפס, וכיוון שאמר חוץ מאבא נמצא שיש טעות בנדר, והותר כולו.

במחליף לכו"ע, מותרים, משום שבאופן זה שיש טעות גם לגבי אביו, וגם בלשון לגבי אחרים, אומרים נדר שהותר מקצתו הותר כולו, אף לב"ש.

ג. לרבה שסבר שנחלקו במחליף דבריו, אבל במעמיד לכו"ע אסור, מהו סברת ב"ש וב"ה?

במחליף לבית שמאי, אסורים, שאינם סוברים שנדר שהותר מקצתו הותר כולו.

במחליף לבית הלל, מותרים, שבאופן זה שיש טעות גם לגבי אביו וגם בלשון לגבי אחרים, אומרים נדר שהותר מקצתו הותר כולו.

במעמיד לכו"ע, אסורים, משום שגם כעת מעמיד דבריו לגבי אחרים, באותו לשון שאמר מתחילה.

ד. מאיזה משנה רצה רב פפא להוכיח, שב"ש וב"ה נחלקו במחליף, כרבה?

מזה ששנינו, כיצד אמר רבי עקיבא נדר שהותר מקצתו הותר כולו א. קונם שאיני נהנה לכולכם, הותר אחד מהם הותרו כולם, ב. שאיני נהנה לזה ולזה הותר הראשון הותרו כולם, ג. הותר האחרון האחרון מותר וכולם אסורים.

ה. איך אפשר להוכיח מהמשנה הנ"ל כרבה?

שכרבה אפשר לפרש, שהרישא [א. ב.] ששנינו הותרו כולם מיירי כשמחליף, והסיפא [ג.] ששנינו לא הותרו מיירי כשמעמיד, אבל לרבא, יקשה למה בדין האמצעי הותרו כולם רק לר"ע, הרי לרבא כשמחליף, לכו"ע הותרו כולם.

ו. איך דחה רבא את דברי רב פפא?

שאף אם נעמיד כרבה יקשה למה נקט 'הותר ראשון' 'הותר אחרון' הרי לרבה מיירי שאמר כולם, ואין בזה ראשון ואחרון.

ז. איך תירץ רבא את המשנה שלא יקשה עליו, ועל רבה?

רבא תירץ שרק הרישא, [א.] מיירי שאמר 'כולכם', [ולרבא מיירי במעמיד, ולרבה, במחליף], אבל הסיפא [ב. ג.] מיירי שתלאם זה בזה ואמר פלוני כפלוגי, וכפי ששנינו בברייתא שאם הותר האמצעי הימנו ולמטה מותרים, הימנו ולמעלה אסורים.

ח. מה הדין באומר קונם בצל שאני טועם, שהבצל רע ללב, ונודע שכופרי יפה ללב?

הותר בכופרי, ובכל הבצלים, וכן היה מעשה ברבי מאיר, שהתירו בכל הבצלים.

ט. מה הקשה רב אדא בר אהבה, על רבא, מהדין והמעשה ברבי מאיר, הנ"ל?

שלכאורה המעשה הנ"ל מיירי במעמיד דבריו, [שהיה אומר כל הבצלים אסורים וכופרי מותר] ואפ"כ

סבר ר"מ שהותר בכולם, וקשה לרבא שלדעתו רבי מאיר כבית שמאי, שבמעמיד לא הותרו כולם.

י. מה תירצה הגמרא שלא יקשה על רבא?

תירצו, שהדין והמעשה הנ"ל מיירי במחליף דבריו [שהייה אומר בצל פלוני ופלוני אסורים וכפרי מותר], ורבי מאיר כדברי הכל.

יא. האם מהדין והמעשה הנ"ל קשה גם לרבה [ר"ן]?

וכ"ש שקשה לרבה, שסבר שלשיטתו במעמיד לכו"ע לא הותרו כולם, ובתירוץ הגמ' שמיידי במחליף, ר"מ כרבי עקיבא, אבל לחכמים לא הותר בכל הבצלים.

דף כ"ז יום ב' תולדות.

א. איזה ברייתא הביא רבינא כדי להוכיח שנחלקו

ב"ש וב"ה במחליף כרבה ולא במעמיד כרבא?

מזה ששנינו, רבי נתן אומר, נדר מן הכלכלה והיו בה בנות שוח ואמר אילו ידעתי שיש בנות שוח בתוכה לא הייתי נודר, הכלכלה אסורה, ובנות שוח מותרות, עד שבא ר"ע ולימד נדר שהותר מקצתו הותר כולו.

ב. איך רצה רבינא להוכיח מהברייתא הנ"ל שנחלקו

ב"ש וב"ה במחליף, כרבה, ולא במעמיד כרבא?

שלכאורה מדובר שאילו ידע שיש בכלכלה בנות שוח, היה מחליף דבריו, [ואומר תאנים שחורות ולבנות אסורות ובנות שוח מותרות], ואפ"כ לא הותר כולו, אלא לרבי עקיבא, ולא כרבא שסבר שבמחליף לכו"ע מותר.

ג. מה תירצו בגמרא שלא יקשה מהנ"ל לרבא?

שאפשר שהברייתא מיירי במעמיד, [שהיה אומר, כל הכלכלה אסורה, ובנות שוח מותרות], ולכן הותר כולו רק לרבי עקיבא.

ד. כשיטת מי שנויה הברייתא, נדר מחמשה בני אדם

כאחד, הותר לאחד מהם [דהיינו מחליף], הותרו כולם, חוץ מאחד מהם [דהיינו מעמיד], הוא מותר והם אסורים?

לרבה, הדין הראשון כר"ע, והשני, לדברי הכל.

לרבא, הדין הראשון לדברי הכל, והשני כחכמים.

ה. מה הדין אסר נכסיו על חבירו אם לא יאכל עמו,

ונאנס, שחלה הוא או בנו, או שעכבו נהר?

הרי זה נדרי אונסים ומותרים, שלא עלה על דעתו לאוסרו רק אם לא יבא שלא מחמת אונס.

ו. מה הדין התפים זכיותיו בבי"ד, ואמר שאם לא

יבוא עד שלושים יום יתבטלו זכיותיו?

כשלא בא ברצון, בטלו זכיותיו.

כשלא בא מחמת אונס, - לרב הונא, בטלו זכיותיו.

לרבא, לא בטלו, שהתקיים תנאו רק מחמת האונס, ואונס רחמנא פטריה, [מלנערה לא תעשה דבר].

ז. למה כשלא בא ברצון, בטלו זכיותיו הרי זה

אסמכתא?

כאן אין לחוש לאסמכתא, משום שהתפים זכיותיו לבי"ד, והודה שאם לא יבא יתבטלו ראיותיו.

ח. מה הדין כשנתן גט לאשה ואמר לה הרי זה גיטך

מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש, ומת בתוך הי"ב חודש?

הרי זה גט.

ט. מה הדין כשנתן גט לאשה ואמר לה הרי זה גיטך

אם לא אבוא מכאן ועד שלושים יום, וכשבא ביום האחרון, הפסיקו נהר, וקרא ראו שבאתי?

הורה שמואל שמגורשת, לפי שלא בא.

י. מה יתרץ רבא על שני הדינים הנ"ל שרואים שאף

שמתקיים התנאי רק באונס, הרי היא מגורשת?

במת בתוך י"ב חודש, מגורשת שיתכן שאם היה יודע שימות כל שכן שהיה רוצה שתתגרש, שלא תזקק לביבוס.

בהפסיקו נהר, מגורשת, שיתכן שבאונס המצוי היה לו להתנות

יא. מה הדין כשפרע מקצת חובו והשליש שטרו ואמר

אם לא אפרע מכאן ועד ל' יום תן לו שטרו, והגיע הזמן ולא פרע.

לרבי יוסי, יתן לו שטרו, שאסמכתא קונה.

לרבי יהודה, לא יתן, מפני שאסמכתא לא קונה,
[וכן הורה רב נחמן בשם רב בר אבוא בשם רב].

יב. האם להלכה אסמכתא קונה?

להלכה, אסמכתא קונה, בתנאי שאינו אונס, וקנה
ממנו בסודר ובבי"ד חשוב.

דף כ"ח יום ג' תולדות.

א. האם נודרים, להרגים וחרמים?

נודרים להרגים וחרמים.

ב. האם נודרים, למוכסים?

במוכס שעומד במצוות המלך ויש לו קצבה, אין
נודרים, שדינא דמלכותא דינא, וחייבים לתת את
המס.

במוכס שאין לו קצבה, או שעומד מאיליו, נודרים.

ג. האם אפשר להישבע להרגים וחרמים ומוכסים

שהן של תרומה, או של בית המלך?

לבית שמאי, אין נשבעים, לבית הלל, נשבעים.

ד. באיזה אופן שנינו במשנה, שנודרים להרגים וכו'

ואינו נאסר לעולם?

שאומר בפיו יאסרו פירות העולם עלי, אם אינן של
בית המלך, ואמר בלבו 'היום', שאע"פ שדברים
שבלב אינם דברים, באונסים הקילו.

ה. מה הדין אם אמר רק בפיו, יאסרו פירות העולם

עלי, אם אינן של בית המלך?

נאסר בפירות העולם.

ו. האם אפשר לפתוח בנדר ובשבועה, אפילו כשלא

התבקש ע"י המוכס?

לבית שמאי, לא יפתח, לבית הלל, מותר א לפתוח

ז. מה הדין אם נתבקש ע"י המוכס לומר 'קונם אשתי'

והוא הוסיף ואמר 'קונם אשתי ובני'?

לבית שמאי, אסור להוסיף ולכן רק אשתו מותרת,
אבל בניו אסורים.

לבית הלל, מותר להוסיף, וגם בניו מותרים.

ח. איזה סתירה יש, בין המשנה לברייתא?

שבברייתא, שנינו ב"ש אומרים, לא יפתח לו
בשבועה, וכו', משמע שמותר להשבע, אלא שלא

פותחים, ובמשנה שנינו ב"ש אומרים בכל נודרים
חוץ מבשבועה, וכו' לא יפתח לו בנדר וכו', משמע
שבשבועה אסור בכלל אפילו בלא לפתוח.

ט. איך תירצו הסתירה, בין לשון המשנה והברייתא?

תירוץ א. שזה שנינו במשנה נדר, להודיע כוחן
של ב"ש שאפילו בנדר לא יפתח, וזה שנינו
בברייתא שבועה, להודיע כוחן של ב"ה שאף
בשבועה פותחים.

תירוץ ב. [רב אשי], שיש לשנות לשון הברייתא,
ולשנות, בית שמאי אומרים אין שאלה בשבועה,
ובית הלל אומרים יש שאלה.

י. מה הדין באומר הרי נטיעות האלו קרבן אם אינן

נקצצות?

אמר סתם, אין הנטיעות קדושות, משום שתלה
איסורן בתנאי, ואין התנאי יכול להתקיים, שסופן
לקציצה.

אמר היום, יש להם פדיון, דהיינו שהנטיעות
קדושות.

יא. מה הדין באומר הרי טלית זו קרבן אם אינה

נשרפת?

יש להם פדיון, דהיינו שהטלית קדושה.

יב. מה החידוש במשנה שאם לא נקצצו הנטיעות

היום, או לא נשרפה הטלית היום, הרי אלו
קדושים?

שאף שנשבה רוח סערה, או שהיה דליקה הרי הם
קדושים ולא אומרים שלא נדר אלא מפני שסבר
שלא ינצלו, ולא גמר בלבו להקדישם.

יג. למה שנה התנא בלשון, יש להם פדיון, ולא

קדושות?

שאגב ששנה בסיפא אין להם פדיון, שנה ברישא
יש להן פדיון.

יד. מה הדין באומר נטיעות אלו קרבן עד שיקצצו, עד

שלא נקצצו?

פדאם המקדיש, לבר פדא, חוזרות וקדושות, פדאם
חוזרות וקדושות.

פדאום אחרים, אין חוזרות וקדושות, [להלן ל.].

טו. מה הדין באומר נטיעות אלו קרבן עד שיקצצו, לאחר שנקצצו?

לבר פדא, פודה פעם אחת ודין, ואע"פ שהקדישן רק עד שיקצצו, מ"מ לא פקעה קדושה מאליה.

לעולא, אין צריך לפדותם, שהרי הקדישם רק עד שיקצצו, ומאז שנקצצו פקעה קדושתם.

דף כ"ט יום ד' תולדות.

א. האם האומר לאשה היום את אשתי, ולמחר אין את אשתי, יוצאת בלא גט?

אינה יוצאת בלא גט.

ב. מה הדין באומר לאשה התקדשי לאחר ל' יום, ונתעכלו המעות בנתיים?

כשלא חזרה בה, מקודשת.

כשחזרה בה, י"א מקודשת, וי"א אינה מקודשת.

ג. מה הדין בנותן לאשה שתי פרוטות, ואמר לה באחת התקדשי לי היום, ובאחת התקדשי לי לאחר שאגרשיך?

רב הושיעא, הסתפק אם מקודשת או לא.

ד. האם אפשר לפשוט את האיבעיא של רבי הושיעא, משיטת בר פדא בנטיעות שמתקדשים לאחר פדיה, אף שלא הקדישם בשעת מעשה?

רבי אבין ורבי יצחק, רצו לפשוט, שמקודשת, שכשם שהנטיעות מתקדשים לאחר פדיה אף שלא הקדישם בשעת מעשה, כך האשה מתקדשת לאחר גירושין, אף שלא קידשה בשעת מעשה.

לרבי ירמיה, אין לפשוט משום שאין לדמות קידושין לדין של בר פדא, שקידושין הוי כפדאן ע"י אחרים, שבזה אמר רבי יוחנן שאף בנטיעות אינם חוזרות וקדושות.

ה. האם קדושת הגוף פקעה בכדי [מאליה]?

לבר פדא, אינה פקעה בכדי.

לעולא, לאביי, פקעה בכדי, לרבא, לא פקעה בכדי.

ו. האם קדושת דמים פקעה בכדי [מאליה]?

לבר פדא, אינה פקעה, כקדושת הגוף.

לעולא, פקעה בכדי.

ז. מה הדין באומר שור זה עולה ולאחר ל' יום שלמים, או להפך?

לבר פדא, רק הקדושה הראשונה חלה, ומונעת מהקדושה השניה לחול, אף לאחר ל' עד שיפדה, שאף קדושת דמים לא פקעה בכדי.

לאביי, דבריו קיימים, כיוון שאף קדושת הגוף פוקעת מאליה.

לרבא, כשהקדישו לדמיו, דבריו קיימים, שקדודת דמים פקעה בכדי, כשהקדישו לגופו, אין הקדושה השניה חלה, כיוון שקדודת הגוף אינה פקעה מאליה.

ח. איך רצה אביי להוכיח מהברייתא הנ"ל [שור זה עולה וכו'] שאף קדושת הגוף פקעה בכדי?

אביי רצה להוכיח, מזה ששנה בו התנא שתי אופנים, [א. שור זה עולה ולאחר ל' יום שלמים, ב. לאחר ל' יום עולה ומעכשיו שלמים] שאחד נשנה לקדושת הגוף, ואחד לקדושת דמים.

ט. מה יתרץ בר פדא שלא יקשה לו הברייתא הנ"ל? רב פפא אמר, שבר פדא יפרש הברייתא, באופן שלא אמר מעכשיו שלמים, אלא שאמר לאחר ל' יום עולה, שחל עליו קדושת עולה לאחר ל', כמו המקדש את האשה לאחר ל' שמוקדשת אף שנתעכלו המעות.

י. האם כשאמר לאחר ל' יום עולה, או התקדשי לאחר ל' יום, יכול לחזור בו מההקדש, או מהקידושין?

בהקדש, אינו יכול לחזור, שאמירתו לגבוה, כמסירתו להקדש, [וזה החידוש בברייתא הנ"ל]. בקידושין, מחלוקת, י"א שיכולה לחזור, וי"א שלא.

יא. מה הדין בנודר מיוחדים?

א. מה הדין בנודר מיוחדים?

ב. מה הדין בנודר מיוחדים?

ג. מה הדין בנודר מיוחדים?

ד. מה הדין בנודר מיוחדים?

ה. מה הדין בנודר מיוחדים?

ו. מה הדין בנודר מיוחדים?

ז. מה הדין בנודר מיוחדים?

אסור ביורדי הים, ומותר ביושבי היבשה, וביורדים מעכו ליפו, מחלוקת, רב פפא ורב אחא בריה דרב איקא, [להלן שאלה ג.].

ב. מה הדין בנודר מיושבי היבשה?

אסור גם ביושבי יבשה וגם ביורדי הים.

ג. מה הפירוש במשנה, 'לא כאלו שהולכין מעכו ליפו, אלא במי שדרכו לפרש'?

לדעה א' הדברים עולים על הרישא, שאסור ביורדי הים, אבל לא באלו שהולכים מעכו ליפו.

לדעה ב' הדברים עולים על הסיפא, שאסור אף ביורדי הים, ולא רק באלו שהולכים מעכו ליפו, אלא אפילו אלו שדרכם לפרש אסורים, שסופם לעלות.

ד. מה דין הנודר מרואי חמה?

אסור, אף בסומים ובכל מי שהחמה רואה אותו, מכך שלא אמר, 'מן הרואים'.

מותר, בדגים ועוברים, שאין החמה רואה אותם.

ה. מה דין בנדר משחורי הראש?

אסור, אף בקירחין ובבעלי שיבות, ובכל האנשים, שמכך שלא אמר מבעלי שיער מוכח שכוונתו לכל האנשים.

מותר, בנשים שראשן מכוסה תמיד, ונקראים מכוסי הראש, וכן מותר בקטנים, שראשן מגולה תמיד, ונקראים מגולי הראש.

ו. מה הדין בנודר מן הילודים [שכבר נולדו]?

אסור, בילודים [שכבר נולדו].

ומותר, בנוולדים [שעתידיים להוולד].

ז. מה הדין בנודר מן הנוולדים [שעתידיים להוולד]?

לתנא קמא, אסור אף בילודים.

לרבי מאיר, אסור רק בנוולדים.

לחכמים, אסור בכל מי שדרכו להוולד, ומותר בדגים ועופות שאינם נולדים, ממעי אמן.

ח. האם נולדים משמע שכבר נולדו, או שעתידיים להוולד?

בלשון תורה, משמע הכי ומשמע הכי.

בלשון בני אדם, משמע שעתידיים להוולד, [ולכן לר"מ מותר בילודים, שבנדרים הלך אחר לשון בני אדם].

דף ל"א יום וערש"ק תולדות.

א. מה דין הנודר, משובתי שבת, ממקימי שבת, או מאוכלי שום?

נדר משובתי שבת, ומאוכלי שום, אסור בישראל ובכותים, שמצווים ועושים, ומותר בעכו"ם שאף שעושים אינם מצווים.

נדר ממקימי שבת, אסור אף בעכו"ם ששובתיים.

ב. מה דין הנודר מעולי ירושלים?

אסור, בישראל, שמצווים ועושים, ומותר בכותים, שאף שמצווים אינם עושים, וכן מותר בעכו"ם.

ג. מה דין הנודר מבני נח?

אסור, בעכו"ם, ומותר, בישראל, ואף שהם בני נח מ"מ כיוון שהתקדש אברהם נקראים רק על שמו.

ד. מה דין הנודר מזרע אברהם?

אסור, בישראל ומותר, בעכו"ם.

ה. למה הנודר מזרע אברהם מותר בבני ישמעאל ועשיו, ואינם בכלל זרע אברהם?

מותר בבני ישמעאל, שנאמר 'כי ביצחק יקרא לך זרע' מותר בבני עשיו, שנאמר 'ביצחק' ולא כל יצחק.

ו. מה דין האומר שאיני נהנה לישראל, וישראל אין נהנים לי?

אסור בישראל, ומותר בעכו"ם.

ז. מה דין האומר שאיני נהנה לערלים?

מותר, אף בערלי ישראל, ואסור, א במולי עכו"ם, שאין נקראים ערלים אלא גויים.

ח. מנין שהעכו"ם נקראים ערלים?

שנאמר 'כי כל הגויים ערלים וכו', ונאמר 'וזהו הפלשתי הערל הזה', ונאמר 'פן תשמחנה בנות הערלים'.

ט. מה דין האומר שאיני נהנה למולים?

אסור בישראל, ומותר בעכו"ם, וכנ"ל.

י. מה דין הנודר הנאה מישראל [שהוא לא יהנה מישראל]?
בזבינא מציעא [ששניהם נהנים], מוכר בפחות, ולוקח ביותר, אבל לא שוה בשוה, [ובזה מיירי משנתינו].
בזבינא חריפא [שאיך למוכר הנאה] לוקח ביותר, אבל לא בשוויו שהרי הוא נהנה, ומוכר אף בשוויו, שהרי אינו נהנה.
בזבינא דרמי על אפיה [שאיך הלוקח נהנה] מוכר בפחות, אבל לא בשוויו שהרי נהנה, ולוקח אף בשוויו שהרי אינו נהנה.
יא. מה הדין מדיר ישראל הנאה ממנו [שהם לא יהנו ממנו]?
בזבינא מציעא [ששניהם נהנים], לוקח בפחות, ומוכר ביותר, אבל לא שומעים לו, [ובזה מיירי משנתינו].
בזבינא חריפא [שאיך למוכר הנאה] לוקח אף בשוויו, שהרי איך המוכר נהנה, ומוכר ביותר, כדי שהלוקח לא יהנה.
בזבינא דרמי על אפיה [שאיך הלוקח נהנה] לוקח בפחות, אבל לא בשוויו שהרי המוכר נהנה, מוכר אף בשוויו שהרי הלוקח אינו נהנה.
יב. מה הדין הנודר הנאה מישראל, ומדיר ישראל הנאה ממנו?
אסור למכור לישראל, ואסור לקנות מישראל, ויהנה מעובדי כוכבים.
יג. מה הדין בלוקח כלי מהאומן לבקרו ונאנס אצלו?
בזבינא חריפא [שאיך למוכר הנאה] חייב בדמיו משום שכל הנאה שלו, [ובזה מיירי מימרת שמזאל].
בזבינא מציעא [ששניהם נהנים], פטור.
יד. מה הדין בלוקח כלים מן התגר לשלחם לבית חמיו, ואמר לו שאם מקבלים ממנו יתן לו דמיו, ואם לא יתן לו כטובת הנאה, ונאנסו בדרך?
נאנסו בדרך הליכה, חייב שכל הנאה שלו.

נאנסו בדרך חזרה, פטור שהוי כנושא שכר.

טו. מה הדין בסרסור שקיבל בהמה למכור ונאנס?

חייב, בין בדרך הליכה ובין בחזרה, שהרי א בדרך חזרה אם ימצא קונה ימכור לו.

טז. במה גדולה מילה?

א. שנכרתו עלה י"ג בריתות, ב. שדוחה שבת, ג. שלא עמדו למשה זכיוותיו כשנתרשל מהמילה, ד. שדוחה הנגעים, ה. שאברהם אבינו נקרא תמים רק אחר שמל, ו. שאלמלא מילה לא ברא הקב"ה שמים וארץ, ז. שהיא שקולה כנגד כל המצוות.

יז. מנין שלא נקרא אברהם אבינו 'תמים' עד שמל?

שנאמר 'התהלך לפני והיה תמים' ואתנה בריתי ביני ובינך'.

יח. מנין ששקולה מילה כנגד כל המצוות?

שנאמר 'כל על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית'.

יט. מה נאמר בגנות הערלה?

שמאוסה היא, שנתגנו בה רשעים, שנאמר 'כי כל הגויים ערלים'.

כ. מה הייתה הטענה על משה, שבגין כך התנכל לו המלאך?

שהתעסק במלון תחילה.

כא. למה לא מל משה את בנו לפני שיצא לדרך?

למול ולצאת לא רצה, שסכנה היא למול ולצאת, שנאמר 'זיהי ביום השלישי בהיותם כאבים'.

למול ולהתעכב שלושה ימים, לא יכל שהקב"ה ציווהו 'לך שוב מצרים'.

כב. את מי ביקשו מלאכי השרת להרוג?

לר"י בן קרח, את משה.

לרשב"ג, את התינוק, שנאמר כי חתן דמים וכו' והתינוק הוא החתן.

כג. איך ניצל מהמלאך?

שלקחה ציפורה צור ומלטה את בנה, מיד 'זירף ממנו'.

דף ל"ב שב"ק תולדות.

א. האם משה הרג או בקש להרוג את אף וחמיה?

לדעה א' בקש להרוג ולא הרג, שנא' 'הרף מאף ועזב חמה', משמע שרצה להרוג אבל הקב"ה מנע ממנו.

לדעה ב' הרג את חימה, שנא' 'חמה אין לי'.

ב. לפי דעה ב' הנ"ל, שהרג משה את חימה, איך יתרץ את הנאמר 'כי יגרת מפני האף והחימה' שמשמע שחימה קיים?

לתירוץ א' שני חימה הוי, לתירוץ ב' חיילותיו קיימים.

ג. אלמלא מה לא נתקיימו שמים וארץ?

לרבי, אלמלא ברית מילה, לרבי אליעזר, אלמלא תורה, שנאמר 'אם לא בריתי יומם ולילה, חקות שמים וארץ לא שמת'.

ד. למה אחזה רעדה באברהם אבינו כשאמר לו הקב"ה התהלך לפניי והיה תמים, ומתי נתקררה דעתו?

אחזה רעדה שחשש שמא יש בו דבר מגונה, נתקררה דעתו כשאמר לו 'זאתנה בריתי ביני ובינך', שציווהו על המילה.

ה. מה אמר הקב"ה לאברהם, כשאמר אברהם שהסתכל במזל שלו וראה שאינו מוליד?

'זיוצא אותו החוצה' שאמר לו צא מאיצטגנינות שלך, אין מזל לישראל.

ו. מה נאמר על מי שהולך תמים עם הקב"ה?

רבי יצחק אמר, הקב"ה מתמים עמו, שנאמר 'אם חסיד תתחסד עם גבר תמים תתמם'.

רבי הושיעא אמר, שעה עומדת לו שנאמר 'התהלך לפניי והיה תמים', ונאמר 'זהיית לאב המון גוים'.

ז. מה נאמר על מי שאינו מנחש?

מי שאינו מנחש, מכניסים אותו במחיצה שאפילו מלאכי השרת אין יכולים ליכנס בתוכה, שנאמר 'כי לא נחש ביעקב וכו' בעת 'אמר ליעקב ולישראל מה פעל קל', והיינו שמלאכי השרת ישאלו את ישראל מה פעל קל.

ח. מנין שכל המנחש, לו נחש, [דהיינו שהנחשים והקסמים רודפים אחריו ומזיקים לו]?
להו"א מהפסוק 'כי לו נחש ביעקב' ודחו, שנאמר 'לא' בלמד אלף ולא לו, למסקנא, שזה מדה כנגד מדה.

ט. מפני מה נענש אברהם אבינו שישתעבדו בניו במצרים?
לרבי אבהו בשם ר"א, משום שעשה אנגרייא בתלמידי חכמים, שנאמר 'זירק את חניכיו וכו'.'
לשמואל, מפני שהפריז על מידותיו ל הקב"ה, שנאמר 'במה אדע כי אירשנה'.
לרבי יוחנן, משום שהפריש בני אדם מלהיכנס תחת כנפי השכינה, שנאמר 'תן לי הנפש והרכוש קח לך'.

י. מה הפירוש זירק את חניכיו?
לרבי, שהוריקן [זרזם] בתורה, לשמואל, הוריקן בזהב.

יא. מה הכוונה שמונה עשר ושלוש מאות?
לרבי אמי, 318 חיילים היו לו, ואליעזר כנגד כולם. וי"א, שהיה רק אליעזר, שעולה בגימטריא 318.

יב. מנין שהכיר אברהם את בוראו, בהיותו בן ג' שנים?
שנאמר 'עקב שמע אברהם בקולי', ומנין 'עקב' ששמע אברהם בקולי הוא 172 ושני חיי אברהם הוא 175 נמצא שבגיל שלוש הכיר את בוראו.

יג. כמה הוא מנינו של השטן?
364 פחות אחד ממנין ימות החמה [365], שביום הכיפורים אין בידו להשטין.

יד. על מה שלט אברהם לפני שנימול, ועל מה השליטו הקב"ה לאחר שנימול?
לפני שנימול, שלט רק על 243 איברים שהם ברשתו להיזהר מעבירה, ונקרא אברם.
לאחר שנימול, השליטו הקב"ה גם על שתי עיניו, שתי אזניו, וראש הגויה, ונקרא אברהם.

טו. איך מפרשים הפסוק עיר קטנה וגו'?

עיר קטנה זה הגוף, ואנשים בה מעט אלו אברים, ובא אליה מלך גדול וסבב אותה זה יצר הרע, ובנה עליה מצודים וחרמים אלו עונות, ומצא בה איש מסכן וחכם זה יצר טוב, ומלט הוא את העיר בחכמתו זו תשובה ומעשים טובים, ואדם לא זכר את האיש המסכן ההוא דבשעת יצר הרע לית דמדכר ליה ליצר טוב.

טז. מה הוא פירוש הפסוק החכמה תעוז לחכם מעשרה שליטים?

החכמה תעוז לחכם זו תשובה ומעשים טובים, מעשרה שליטים שתי עינים ושתי אזנים ושתי ידים ושתי רגלים וראש הגוייה ופה.

יז. ממי רצה הקב"ה להוציא כהונה?

בתחילה, משם בן נח, שנאמר 'והוא כהן לקל עליון'.

בסוף, הוציא מאברהם, שנאמר 'נאם ה' לאדני שב לימני וכו' ונאמר 'נשבע ה' ולא ינחם אתה כהן לעולם וכו'.

יח. למה נענש מלכי צדק שלא יצא הכהונה ממנו, ומנין?

כיוון שהקדים את ברכת אברהם לברכת הקב"ה, שנאמר '...אתה כהן על דברתי מלכי צדק' דהיינו שמשום דיבורו של מלכי צדק אתה [אברהם] כהן.

דף ל"ג יום א' ויצא.

א. האם מודר הנאה, או מאכל, יכול לשאול כלים מחבירו?

מודר הנאה, אסור לשאול מחבירו את כל הכלים.

מודר מאכל, אסור לשאול כלים שעושים בו אוכל נפש, ומותר לשאול סתם כלים, אם אין משכירים כמזהו.

ב. האם מודר הנאה, או מאכל, מותר בדריסת הרגל בחצר חבירו?

מודר מאכל, מותר בדריסת הרגל.

מודר הנאה, לרבי אליעזר אסור שסבר שגם ויתור אסור, לחכמים, מותר.

ג. במה ובאיזה לשון נאסר המודר מאכל מחבירו? כשאמר 'מאכלך עלי' אסור רק באכילה.

כשאמר 'הנאת מאכלך עלי' אסור גם בלעיסת חיטים והנחתם על מכתו.

כשאמר 'הנאה המביאה לידי מאכל עלי' אסור גם בשאילת כלים, [ובלשון זה מיירי במשנה].

ד. האם האומר 'הנאה המביאה לידי מאכל עלי' אסור בכל הכלים שדרך להשכירם?

אסור בכל הכלים שהדרך להשכירם.

ה. האם האומר 'הנאה המביאה לידי מאכל עלי' מותר בכלים שאין דרך להשכירם?

כלים שאין עושים בו אוכל נפש, מותר.

כלים שעושים בו אוכל נפש, לרבי אליעזר אסור, שסבר שגם ויתור אסור, לחכמים מותר.

ו. האם המודר מאכל מחבירו, מותר לשאול ממנו, חלוק, טבעת, טלית ונזמים?

כשאין כוונתו להיראות בהם, מותר.

כשכוונתו להיראות בהם, הסתפק רב פפא, אם מותר.

ז. האם המודר מאכל מחבירו, מותר לשאול ממנו, שק, סל וחמור להביא בהם פירות?

אסור, שהנאתם מביאה לידי מאכל.

ח. באלו דברים הסתפק רב פפא אם מותר למודר מאכל מחבירו?

א. אם מותר לשאול מחבירו סוס לרכוב עליו.

ב. אם מותר לשאול חלוק, טבעת, טלית ונזמים.

ג. אם מותר לעבור בחצירו לקצר דרכו לבית המשתה.

ט. האם אפשר לפשוט את ספיקו של רב פפא, מדברי המשנה 'משאיל לו חלוק, טבעת, טלית ונזמים'?

אין לפשוט, שאפשר שהמשנה מתירה רק באופן שאין כוונתו להיראות בהם, ואף שאין בזה חידוש, נשנה גב הרישא.

י. אלו דברים מותר לפרוע למודר הנאה?

א. מותר לפרוע לו חובו, ב. מותר לשקול לו שקלו.

יא. באיזה חובות מיירי המשנה שמותר לפרוע למודר הנאה?

לרב הושיעא, מיירי בכל החובות, שהוא כמבריה ארי בעלמא, והיינו דווקא לחנן, שסבר הניח מעותיו על קרן הצבי, אבל לחכמים אסור. לרבא, מיירי רק בחוב שלוחה על מנת של לפרוע, ולכו"ע.

יב. למה לא רצה רבא לפרש המשנה כרבי הושיעא, ולהפך?

רבא, שרצה לפרש ככו"ע.

יג. האם המפרנס את אשת חבירו שהלך בעלה למדינת הים, חוזר וגובה המעות מהבעל?

לחנן, [ורבי"ז] אינו גובה, שהניח מעותיו על קרן הצבי.

לבני כהנים גדולים [ורדב"ה] ישבע כמה הוציא, ויטול.

יד. האם המודר הנאה מחבירו יכול להחזיר אבידה, או לקבל חזרה אבידה, ללישנא קמא [לג:]?

כשנכסי המחזיר, אסורים על בעל האבידה, לכו"ע מותר, שהרי לא נותן שום דבר משלו.

כשנכסי בעל האבידה, אסורים על המחזיר, פליגי רבי אמי ורבי אסי, לדעה א', שאסור משום שמשתכר בפרוטה דרב יוסף, לדעה ב', מותר שפרוטה דרב יוסף לא שכיח.

טו. האם המודר הנאה מחבירו יכול להחזיר אבידה, או לקבל חזרה אבידה, לאיכא דמתני [לד:]?

כשנכסי בעל האבידה, אסורים על המחזיר, מותר לכו"ע, שפרוטה דרב יוסף לא שכיח.

כשנכסי המחזיר, אסורים על בעל האבידה, פליגי רבי אמי ורבי אסי, לדעה א', אסור מפני שמהנהו, לדעה ב', מותר שהרי אין המחזיר נותן כלום משלו.

טז. מה עושים במקום שנוטלים שכר על השבת אבידה, אבל המחזיר לא רוצה לקחת?

יפול הנאה להקדש, שאם ימחול לו נמצא מהנהו.

יז. מה הקשו מדין תפול הנאה להקדש על אחד מהדעות הנ"ל [רבי אמי ורבי אסי], ואיך תירצו [לגירסת הגמרא:]

בלישנא קמא, הקשו לדעה א' שסבר שרק כשנכסי המחזיר אסורים על בעל אבידה מותר להחזיר, למה תפול הנאה להקדש, הרי הוא מותר בנכסי בעל האבידה, ותירצו, שדין זה נאמר רק כשהמחזיר רוצה למחול על שכרו, ואז יוצא שבעל האבידה נהנה.

באיכא דמתני, הקשו לדעה א' שסבר שרק כשנכסי בעל האבידה אסורים על המחזיר מותר להחזיר, למה תפול הנאה להקדש, הרי נוטל רק מה שהפסיד, ואינו נחשב הנאה, [ולדעה ב' יתירצו שאחרא קתני]

יח. מה הקשו מדין תפול הנאה להקדש על אחד מהדעות הנ"ל [רבי אמי ורבי אסי], ואיך תירצו [לגירסת הר"ן:]

הקשו לדעה ב' שסבר שאף כשנכסי בעל האבידה אסורים על על מחזיר מותר להחזיר, למה כשמוותר תפול הנאה להקדש, ולא יטלם בעל האבידה לעצמו, הרי אינו אסור בנכסי המחזיר, ותירצו, שאכן דין זה נאמר רק כשנכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה [אבל לדעה א' שדווקא בשנכסי מחזיר אסורים מותר, מובן למה תפול להקדש, שמייירי שהמחזיר לא רוצה לקחת כסף, וכשמוותר, מהנה את בעל האבידה].

יט. מה הדין כשהקדיש כבר של הפקר, ולאחר מכן אכלה, או נטלה להוריש לבניו?

אכלה, מעל לפי כולה.

נטלה להוריש לבניו, מעל פי ובת הנאה שבה.

כ. האם מי שאמר 'כברי עליך' יכול להזמינו לאכול עמו מן הככר?

אסור שעדיין הכבר שלו, והרי אסר עליו את ככרו.
כא. האם מי שאמר 'ככרי עליך' יכול לתת לו את הכיכר במתנה?
 לרב חייא בר אבין, ספק, אם משמעתו היא לאסור הככר רק כל זמן שברשתו, אבל כשנתנה במתנה מותר, או שבאמירת עליך אסר עליו הככר בהקדש.
 לרבא, אסור, שהרי אם כוונתו רק למתי שהככר ברשתו אינו צריך לאסרו, אלא על כורחו כוונתו לאסור הככר גם אם נתנו לו במתנה.
כב. איך דחה רב חייא את דבריו של רבא?
 שאפשר שכוונתו לאסרו אם יזמין אותו על הככר, אבל בנתנו במתנה מותר.
דף ל"ה יום ג' ויצא.
א. מה הדין באומר לחבירו 'השאיילני פרה זו' והשיב לו 'קונם עליך פרתי זו אם קניתי פרה חוץ מזו' וכו', ולאחר מכן נתברר שיש לו עוד פרה?
 בחייו אסור, מת או שנתנה לו במתנה, מותר.
ב. האם יש להוכיח מהדין הנ"ל 'נתנה לו במתנה מותר' שגם ב'ככרי עליך' אם נתנו לו במתנה מותר?
 אין להוכיח, שאפשר שמדובר שקיבל את המתנה מאדם אחר [שקיבלו מהמדיר], וכן הוכיח רב אשי, מהלשון 'ניתנה' לו במתנה ולא 'נתנה'.
ג. האם יש מעילה, ופדיון בקונומות?
 לחכמים, אין מעילה ואין פדיון.
 לרבי מאיר, יש מעילה בקונומות, [וראה בשאלהד'].
 לרב נחמן, יש מעילה בקונומות, מכך ששנינו תיפול הנאה להקדש.
ד. באיזה אופן יש מעילה ופדיון בקונומות, לרבי מאיר?
 קונם כללי, [כשאמר קונם ככר זה הקדש], כל אחד מעל, ויש לזה פדיון, מכיון שנאסר על כל העולם בהקדש.

קונם פרטי [כשאמר קונם ככר זו עלי הקדש], הוא מעל וחבירו לא מעל, ואין לזה פדיון.
ה. מי מועל, באופן שאמר 'ככרי עליך', ולאחר מכן נותנו לו במתנה, הנותן או המקבל?
 כשקבל לבד, אף אחד לא מעל, הנותן לא מעל, שהרי אינו אסור עליו, והמקבל לא מעל, שהרי אינו רוצה לקבל דבר אסור.
 כשקבל והוציא, המקבל מעל, ככל מעילה בשוגג.
ו. אלו דברים נשנו במשנה שמותר למדיר לעשות למודר?
א. לתרום את תרומותיו ומעשרותיו, **ב.** להקריב עליו קיני זבים, זבות, יולדות, חטאות ואשמות, **ג.** ללמדו מדרש הלכות ואגדות, [אבל לא מקרא], **ד.** ללמד את בניו ובנותיו אפילו מקרא.
ז. למאי נפקא מינה אם הכהנים נחשבים לשלוחי המקום או לשליחננו?
 שלצד שהם נחשבים לשליחננו, אסור לכהן להקריב קורבנות למי שמודר הנאה ממנו.
 ולצד שהם נחשבים לשלוחי המקום, מותר לכהן להקריב קורבנות למי שמודר הנאה ממנו.
ח. למה מותר לכהן להקריב קורבנות 'מחוסרי כפרה' אף למי שמודר הנאה ממנו?
 משום שקורבנות מחוסרי כפרה אין צריכים דעת, וכרבי יוחנן שאמר זאת תורת הזב, בין גדול בין קטן, [וכשם שמביא על בניו הקטנים שלא מדעת מביא על גדול שלא מדעת].
ט. האם אפשר להוכיח, מזה ששנינו במשנה 'מקריב עליו [על המודר] קיני זבין וזבות וכו' שכהנים שלוחי המקום?
 אין להוכיח, שהרי מכך שלא נשנה 'מקריב קרבנותיו' משמע שדווקא קרבנות אלו מותר, משום שהן של מחוסרי כפרה.
י. האם יש להוכיח, מזה ששנינו בברייתא, 'אם היה כהן יזרוק עליו דם חטאתו ואשמו, שכהנים שלוחי המקום?

אין להוכיח, משום שמדובר בדם חטאת ואשם של מצורע, שהם קרבנות מחוסרי כפרה.

יא. איך רצו להוכיח, מזה ששנינו הכהנים שפיגלו במקדש במזיד חייבים, שכהנים שלוחי המקום, ואיך דחו?

רצו להוכיח, מזה שמשמע שאף בשוגג הם מפגלים, אלא שאינם חייבים כבמזיד, ואם הם שלוחי בעל הקרבן למה מפגלין, הרי נשלחו לתקן ולא לקלקל.

ודחו, שאף אם הם שלוחים של בעל הקרבן, הם מפגלים משום שנאמר 'לא יחשב לו' שמשמע בכל אופן.

יב. מה לומדים מ'זאת תורת הזב, המוצרע והיולדת?

מהזב והמצורע, מרבים קטנים.

מהיולדת, מרבים אשתו שוטה, וכמו ששנינו שאדם מביא קרבן עשיר על אשתו, וכל קרבנות שחייבת.

יג. למה אין לומר ש'זאת תורת היולדת' מרבה קטנה?

שקטנה אינה יולדת, כמו ששנינו שקטנה משמשת במוך, שמא תתעבר ותמות.

יד. איזה עוד נשים משמשות במוך?

קטנה, מינקת, ומעוברת.

טו. האם אדם נשוי חייב בקרבנות אשתו?

קרבנות שחייבת, חייב הבעל להביא, ואם הוא עשיר צריך להביא קרבנות עשיר, [אף שהיא לא עשירה שכל נכסיה של בעלה].

קרבנות נדריה ונדבותיה, אינו חייב.

טז. האם אדם חייב בקרבנות אשתו לאחר שגירשה?

פטור, אף על הקרבנות שהתחייבה לפני גירושין, שכך כותבת לו, שמוחלת על כל אחריות שיש לה עליו קודם גירושין ומשמע גם קורבנות.

דף ל"ו יום ד' ויצא.

א. מנין שאדם יכול להביא קרבנות מחוסרי כפרה על

חבירו, שלא מדעת חבירו, שחייב בהם?

שלומדים מזה שאדם מביא קרבנות מחוסרי כפרה על בניו הקטנים, אף שאינם בני דעת, כך יכולים להביא קרבנות על גדול גם שלא מדעת.

ב. למה אי אפשר ללמוד מזה שאדם מביא קרבן על אשתו שוטה, שאפשר להביא גם שאר חטאות שלא מדעת הבעלים?

שגם באשתו שוטה מיירי דווקא בקרבנות יולדת שזה מחוסרי כפרה, שהרי לא שייך אצלה חטאת על חטא, שאם חטאה בפקחות ולאחר מכן נשטתה, ובין שחטאה כשהיא שוטה פטורה, ואף אם לאחר מכן נשתפה פטורה, מכיון שנדחה ידחה.

ג. למה אי אפשר ללמוד מזה שאדם מביא קרבן פסח על בניו ובנותיו הקטנים, שאפשר להביא קרבן פסח לחבירו שלא מדעתו?

שהסיבה שבפסח לא צריך את דעת הקטנים, הוא משום שמן התורה אין קטנים צריכים להימנות על השה, אבל גדולים שצריכים להימנות מן התורה לא.

ד. האם ומתי צריך להימנות על קרבן פסח?

גדולים חייבים להימנות מדאורייתא, [שה לבית אבות] לפני שחיתת הפסח.

קטנים אינם חייבים להימנות מדאורייתא.

ה. מהיכן הוכיחו בגמרא שקטנים לא צריכים להימנות על הפסח מהתורה?

מזה ששנינו במשנה האומר לבניו הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים כיון שהכנים ראשון ראשו ורובו זכה בחלקו ומזכה את אחיו עמו ומכך שמזכה לשאר הבנים מוכח שלא צריך למנותם.

ו. לפי הנ"ל למה אמר להם אביהם שהוא שוחט דווקא על מי שיעלה ראשון?

כדי לזרזן במצות, וכמו ששנינו מעשה היה וקדמו בנות לבנים ונמצאו בנות זריזות ובנים שפלים, ולא קתני בנות זכו.

ז. במה הסתפקה הגמרא, אם צריך את דעת בעל הכרי כדי לתרום את הכרי, או לא?
 שמצד אחד, יש לומר שכיוון שגח לו לעשות מצוה זו שמוטלת עליו, צריך את דעתו, אבל מצד שני, כיוון שזכות היא לו אולי לא צריך את דעתו, שזכין לו לאדם שלא מדעתו.

ח. כשתורם מפירותיו על כרי של חברו, למי מגיע טובת ההנאה [שמחליט למי לתת]?
 רבי ירמיה, הסתפק אם טובת הנאה לתורם, שהרי לולי פירותיו הכרי אינו מתוקן, או לבעל הכרי כיון שלולי כריו לא היו הפירות תרומה.
 רבי זירא, פשט שטובת הנאה לבעל הכרי, שנאמר 'את כל תבואת זרעך ונתת' שתלה הנתנה בבעל הזרע.

ט. מה עוד אמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן?
 שהמקדיש מוסיף חומש, ומתכפר עושה תמורה.

י. האם אפשר להוכיח מזה ששנינו שהמדיר תורם את תרומתו של המודר, שלא צריך את דעת בעל הכרי, [שאיך לומר שמיירי בתורם מפירות בעל הכרי, שאז ודאי שצריך דעתו, ונמצא מהנהו שעושה שליחתו]?
 אין להוכיח, שאפשר שמדובר בתורם מפירות בעל הכרי, ואכן צריך דעת בעל הכרי, ומכל מקום אינו נחשב שמהנהו שעושה שליחתו, שמדובר כשאמר כל הרוצה לתרום יבוא ויתרום, ולא מינהו לשליח בפירוש.

יא. באיזה אופן מפרשים את המשנה, שהמדיר 'תורם את תרומתו ות מעשרותיו לדעתו'?
 לרבי זירא, שסבר שהתורם משלו טובת הנאה של בעל הכרי, יש לפרש שמיירי שתורם משל בעל הכרי ולדעתו של בעל הכרי, וכגון שאמר כל הרוצה לתרום יבוא ויתרום.

לרבי אבהו בשם ר"י, שסבר שהתורם משלו טובת הנאה שלו [של התורם] לצד שאין צריך דעת בעל הכרי, אפשר לפרש שתרם על דעת עצמו, ולצד שצריך דעת בעל הכרי, יש לפרש שתורם לדעת בעל הכרי ובאופן שאומר כל הרוצה לתרום וכו' כנ"ל.

יב. למסקנא באלו אופנים מותר למדיר לתרום תרומותיו של המודר הנאה, ובאלו אופנים אסור?
 א. כשתורם משל בעל הכרי, ואמר כל הרוצה לתרום וכו' ב. כשתורם משלו, לדעה שטובת הנאה של התורם, לצד שלא צריך דעת בעל הכרי, ג. כשתורם משלו, לדעה שטובת הנאה של התורם, לצד שצריך דעת, כשל מינהו בפירוש ל מר כל הרוצה וכו'.

יג. למסקנא באלו אופנים אסור למדיר לתרום תרומותיו של המודר הנאה?
 א. כשממנהו בפירוש לשליח, אפילו שתורם משל בעל הכרי, ב. כשתורם משלו, לדעה שטובת הנאה של בעל הכרי.
דף ל"ז יום ה' ויצא.

א. האם מותר ללמד תורה בשכר?
 אסור, שנאמר 'ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם' ונאמר 'ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה'" מה אני בחנם אף אתם נמי בחנם, ולעניין מקרא עיין לקמן.

ב. האם מותר ללמד מקרא לקטנים בשכר, ואמאי?
 לרב מותר, משום שלוקחים רק שכר שימור, על הקטנים שלומדים מקרא.

ג. האם מותר ללמד מקרא לגדולים בשכר, ואמאי?
 לרב אסור, שלא שייך בהם שכר שימור.

ד. לרבי יוחנן מותר, ששייך בגדולים שכר פיסוק טעמים. למה לא סבר רב כרבי יוחנן, ורבי יוחנן כרב, בהיתר לקחת שכר על לימוד מקרא?

שכר סבר, שאין לומר שההיתר הוא משום שכר פיסוק טעמים, שלשיטתו אסור לקחת שכר על לימוד פיסוק טעמים שגם זה מן התורה.

ורבי יוחנן סבר, שאין לומר שההיתר הוא משום שכר שימור שהרי שנינו 'לא ילמדנו מקרא' ואף בת קטנה בכלל זה, אף שבת לא צריכה שימור.

ה. האם מותר ללמד תורה בחינם למודר הנאה?

מדרש אגדות והלכות מותר, שהרי אסור ליטול עליו שכר.

מקרא, במקום שנוטלים שכר, לרבי יוחנן אסור מפני שמהנהו כשלא נוטל שכר, ולרב כשהמודר גדול מותר שהרי לא שייך שכר שימור, ורק בקטן אסור.

מקרא במקום שאין נוטלים שכר [שהחמירו שלא ליטול שכר אף על המקרא כדי שלא יקחו שכר על מדרש], מותר.

ו. האם אפשר להוכיח מזה ששנינו במודר 'לא ילמדנו מקרא אבל מלמד את בניו מקרא', שמותר ליטול שכר מגדול על מקרא, [שדווקא בחינם אסור]?

אין להוכיח, שזה שכתוב שלא ילמדנו בחינם, מיירי בקטן שמותר ליטול שכר שימור כשמלמדו מקרא, לכן אסור ללמדו חינם שמהנהו.

ז. לפי הנ"ל שהמשנה מיירי בקטן, איך יפרשו את ההמשך 'אבל מלמד את בניו מקרא' הרי לקטן אין בנים?

מפרשים שהמשנה חסירה, ושונים כך, לא ילמדנו מקרא בקטן, ו היה גדול מלמדו לו ולבניו מקרא.

ח. מה רצו להוכיח מזה ששנינו שאין מלמדים לתינוקות דבר חדש בשבת אלא שונים את מה שכבר למדו?

רצו להוכיח כר"י שהשכר הוא על פיסוק הטעמים, [שאז יש הבדל בין הפעם הראשונה שעל זה נוטלים עיקר השכר, אבל לרב שהשכר הוא שכר שימור אין הבדל בין פעם ראשונה ושניה, וגם שניה צריך להיות אסור משום שכר שבת]

ט. איך דחו בגמרא את הראיה הנ"ל?

שהסיבה שאין מלמדים את התינוקות בתחילה הוא לא משום שכר שבת, שמותר ליטול שכר שבת בהבלעה, [וכאן הוא מובלע בשכר שאר הימים, וכמו לגבי שומר של פרה אדומה], אלא משום א. כדי שאבותיהם יהיו פנויים, ב. מפני שאוכלין יותר מריגלותם ואבריהם כבדים,

[כשמואל, ששנוי וסת תחילת חולי מעיים] אינם יכולים ללמוד בתחילה שצריך עיון.

י. האם מותר לשכור ולשלם, לפועל כדי שישמור תינוקות, זרעים או פרה בשבת?

על שבת בלבד אסור, לפיכך אם אבדו בשבת אינו חייב באחריותן.

אם הוא מובלע בתוך ימי החול כגון ששכרו לשבוע, לחודש לשנה מותר, ולפיכך חייב באחריותן.

יא. מה הפירוש 'ויקראו' 'מפורש' 'ושום שכל' שנאמר בפסוק 'ויקראו בספר תורת האלהים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא'?

'ויקראו בספר תורת האלהים', זה מקרא.

'מפורש', זה תרגום [שמפרש את המקרא].

'ושום שכל', אלו הפסוקים [-נקודות המפסיקות בין פסוק לפסוק שעל ידיהן אדם מביין המקרא כפי תנועת הטעמים].

יב. היכן עוד מצאנו שמחלקים ומפרשים פסוק לכמה חלקים?

אצל רב אחא בר אדא, שאמר שאת הפסוק 'ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן', חילקו בארץ ישראל לשלשה פסוקים.

יג. מה הפירוש 'ויבינו' שנאמר בפסוק 'ויקראו בספר תורת האלהים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא'?

לדעה א', פיסוק טעמים [וכדעת רב].

לדעה ב', אלו המסורות [וכדעת רבי יוחנן].

דף ל"ח יום ו' ויצא.

א. מנין לנו מקרא סופרים ועיטור סופרים, קרי ולא כתיב, כתיב ולא קרי?

אמר רבי יצחק כל אלו הלכה למשה מסיני.

ב. למה הכוונה מקרא סופרים [הקריאה שמסרו לנו הראשונים שנקראו סופרים]?

ארץ [שכשיש בו אתנחתא נקרא ארץ]. וכן שמ"ם, מצרים [שאע"פ שאין בהם אל"ף נקראים כאילו היתה בהם].

ג. למה הכוונה עיטור סופרים [תיבות יתירות שנכתבו לייפות הלשון]?

‘אחר תעבורו!’, ‘אחר תלך’. ‘אחר תאסף’. ‘קדמו שרים אחד נוגנים’ [שבכל אלו, תיבת אחר אינן אלא לתפארת הלשון]. וכן ‘צדקתך כהררי אל’ [שיכל לכתוב הררי].

ד. איזה מילים בפסוקים הם קרי ולא כתיב?

בפסוק ‘בלכתו להשיב ידו בנהר מוסיפים פרת’ ובפסוק ‘כאשר ישאל איש בדבר האלהים’ מוסיפים איש. ובפסוק ‘הנה ימים באים נאם ה’ מוסיפים באים. ובפסוק ‘אל יהי לה פליטה’ מוסיפים לה. ובפסוק ‘הגד הוגד לי כל אשר עשית את חנותך’ מוסיפים את. ובפסוק ‘כל אשר תאמרי אלי אעשה’ מוסיפים אלי. ובפסוק ‘כי אמר אלי אל תבואי ריקם’ מוסיפים אלי.

ה. איזה מילים בפסוקים הם כתיב ולא קרי?

יסלח נא בפסוק ‘יסלח נא ה’ לעבדך בדבר הזה’. וזאת בפסוק ‘וזאת המצוה החקים והמשפטים’. ידרך בפסוק ‘אל ידרך ידרך קשתו חמש בפסוק ‘ופאת נגב חמש חמש מאות’. אם בפסוק ‘כי אמנם כי אם גאל אנכי’.

ו. ממה התעשר משה, ומנין?

התעשר מפסולת של לוחות, שנאמר ‘פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים’ הפסולת תהא שלך.

ז. האם אפשר להוכיח מהפסוקים ‘ואותי צוה ה’ בעת ההיא ללמד אתכם’ ומהפס’ ‘ראה למדתי ... כאשר צוני ה’ וכו’, שהתורה ניתנה לכל ישראל ולא רק למשה?

אין להוכיח משום שאפשר לפרשם אותי צוה ה’ ואני נתתי את לבי ללמדכם.

ח. האם אפשר להוכיח מהפסוק ‘ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל’ שהתורה ניתנה לכל ישראל ולא רק למשה?

אין להוכיח שאפשר לפרש על השירה בלבד.

ט. למסקנא מנין מוכיחים שהתורה עצמה ניתנה לכל ישראל ולא רק למשה ולזרעו?

אין לומר, שניתנה רק למשה וזרעו, שהרי נאמר ‘ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל’.

י. למי ניתנה פלפולה של תורה, ומנין, ומה נהג בה?

לא ניתנה אלא למשה ולזרעו, שכשם ש’פסל לך’ היינו שהפסולת שלך, כך מה שנאמר ‘כתב לך’, היינו

שהכתב שלך, ונהג בה טובת עין ונתנה לישראל ועליו נאמר ‘טוב עין הוא יברך’.

יא. האם משה זכר את התורה שלמד?

בתחילה היה משה לומד תורה ומשכחה, עד שניתנה לו במתנה, שנאמר ‘זיתן אל משה ככלתו לדבר אתו’.

יב. על מי הקב”ה משרה שכינתו, ומנין?

אמר רבי יוחנן, אין הקב”ה משרה שכינתו אלא על גבור עשיר חכם ועניו, וכולן למדים ממשה.

יג. מנין שמשה היה גיבור?

לחז”א, שנאמר ‘ויפרוש את האהל על המשכן’ וכמימרת מר שמשה פרסו לבדו אף שאורך הקרש היה עשר אמות [וכיון שהיה גדול מסתמא היה גבור], ודחו שיתכן שהיה גבה קומה וחלוש כח.

למסקנא, שנאמר ‘ואתפש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם’, ושנינו בברייתא ‘הלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועביין שלשה’.

יד. מנין שמשה היה חכם?

מימרת רב ושמואל שאמרו ‘חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולם נתנו למשה חסר אחת, שנאמר ‘ותחסרהו מעט מאלהים’ [ידיעת ה’ יתברך על אמיתתו].

טו. מנין שמשה היה עניו?

שנאמר ‘והאיש משה עניו מאד’.

טז. מנין שבל הנביאים היו עשירים?

ממשה, שמואל, עמוס ויונה.

יז. מנין שמשה היה עשיר?

לחז”א ממה שנאמר ‘לא חמור אחד מהם נשאתי’ כלומר אפילו בשכר [שודאי לא השתבח שלא נטל בלא שכר], ודחו שאפשר שלא נטל בשכר משום עוני.

למסקנא, שנאמר ‘פסל לך’ כלומר הפסולת תהא שלך.

יח. מנין ששמואל היה עשיר?

לחז”א ממה שנאמר ‘הנני ענו בי נגד ה’ ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי’ [שודאי לא השתבח שלא נטל בלא שכר], ודחו שאפשר שלא נטל בשכר משום עוני.

למסקנא שנאמר ‘ותשובתו הרמתה כי שם ביתו’ וביאר רבא שכל מקום שהלך ביתו עמו.

יט. מנין שעמוס היה עשיר?

שנאמר 'זיען עמוס ויאמר אל אמציה לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי כי בוקר אנכי ובולס שקמים' וכמו שתירגם רב יוסף שהיה בעל מקנה ושקמים.

כ. מנין שיונה היה עשיר?

שנאמר 'ויתן שכרה וירד בה' ואמר רבי יוחנן שנתן שכרה של כל הספינה. ואמר רבי רומנוס שהיינו ד' אלפים דינרי זהב.

כא. במה גדול מה שנאמר בשמואל ממה שנאמר במשה?

שבמשה לא נאמר אלא שלא נטל בשכר.

בשמואל נאמר 'לא עשקתנו ולא רצותנו' והיינו שלא נטל בשכר גם ברצון הבעלים [שמא יתְרָצו מתוך בושח].

כב. האם המדיר רשאי לזון את בני ביתו ועבדיו של המודר ממנו הנאה?

אשתו ובניו, מותר אע"פ שהמודר חייב במזונותיהם. עבדיו ושפחותיו הכנענים, אמר יהושע איש עוזא, שמותר לזונן מפני שאינן עומדים לאכילה.

כג. האם המדיר רשאי לזון את בהמותיו הטהורות של המודר ממנו הנאה?

אסור מפני שמשיבחה בדמים ומהנהו.

כד. האם המדיר רשאי לזון את בהמותיו הטמאות של המודר ממנו הנאה?

לחכמים וליהושע איש עוזא, אסור, מפני שמוכרה לעכו"ם או מאכילה לכלבים ונהנה בפיטומה. לרבי אליעזר, מותר, מפני שגופה לשמים ואינו נהנה בה הנאת אכילה.

כה. האם מותר לחתן לישא את בתו של מי שאסור לו להנות מִמֶּנּוּ [נכסי החתן אסורים על אבי כלה]?

מותר ואע"פ שמהנהו בזה שעתיד לזונה, שהרי גדולה מזאת התירו, לזון את בנו ובתו של המודר ממנו גם בעודם ברשותו, כ"ש שמותר לזונה אחר שנישאת.

כו. האם מותר לחתן לישא את בתו של מי שאסור לו להנות ממנו [שנכסי אבי הכלה אסורים על החתן]?

נערה, אסור, מפני שזה כמוסר לו שפחה לשמשו. בוגרת, מותר כשזה מדעתה. [מימרת רב יצחק בר חנניה בשם רב הונא וכן שנינו בברייתא].

כז. אלו מלאכות מותר הבן לעשות לאביו, כשאביו הודר ממנו הנאה, כדי שלא יתבטל הבן מתלמוד תורה?

לרבי יעקב, מותר לִבְנוֹ, למלאות לאביו חבית של מים ולהדליק לו את הנר.

לרבי יצחק, מותר אף לצלות לו דג קטן.

כח. מה הכוונה 'כוס של שלום' שאמר רבי ירמיה בשם רבי יוחנן, שמותר להשקות את המודר הנאה ממנו?

בבבל פירשו, כוס של בית האבל.

בארץ ישראל פירשו, כוס של בית המרחץ.

דף ל"ט שב"ק ויצא.

כט. האם המודר הנאה מחבירו מותר לבקר את המדיר כשחלה, [כשנכסי המבקר אסורים על החולה]?

במקום שנוטלים שכר על הישיבה, ולא על העמידה, מבקרו עומד ולא יושב.

במקום שלא נוטלים שכר כלל

לדעה א' [בדעת שמואל], מותר לבקרו אפילו יושב.

לדעה ב', [בדעת שמואל], אף שלא נוטלים שכר, אסור לבקרו יושב, גזירה שמא ישתהה בישיבתו.

ל. האם המדיר את חבירו הנאה ממנו מותר לבקר את המודר כשחלה, [כשנכסי החולה אסורים על המבקר]?

לעולא, מותר לבקרו עומד מפני שלא הדירו מדברים הצריכים לחייו, ואסור לישב שהרי אפשר בעמידה.

לשמואל, מותר לבקרו עומד ויושב, מפני שלא הדירו מדברים הצריכים לחייו.

לא. מה הדין לבקר את בנו של המודר או המדיר הנאה?

כשנכסי המבקר אסורים על החולה, מותר לבקרו עומד ויושב.

כשנכסי החולה אסורים על המבקר, שואלו בשוק ואל יכנס לביתו.

לב. באיזה אופן מיירי המשנה ששנינו 'המודר הנאה מחבירו נכנס לבקרו עומד אבל לא יושב'?

לשמואל, מיירי כשנכסי המבקר אסורים על החולה וכמשמעות המשנה מבקרו עומד אבל לא יושב, הוא

או במקום שנוטלים שכר על הישיבה ולא על העמידה.

וקמ"ל התנא שגם במקום שנוטלים שכר על ישיבה לא יטלו על עמידה. או שמדובר במקום שאין נוטלים שכר גם על הישיבה, אלא שגוזרים שם שמא ישהה בישיבה".

לעולא, מיירי כשנכסי החולה אסורים על המבקר וכגון שלא הדירו מדברים הצריכים לחייו, ומכל מקום אסור לישיב מפני שאפשר בעמידה.

לג. לפי מי מהנ"ל דייק רבא מלשון המשנה?

לפי שמואל ששנינו 'מבקר עומד אבל לא יושב', משמע שנכסי המבקר אסורים על החולה [שאם נכסי חולה אסורים על מבקר יש להתיר גם בישיבה כיון שלא הדירו מהנוגע לחייו וכו"ל].

לד. איך יפרש שמואל את הברייתא 'חלה הוא נכנס לבקרו, חלה בנו שואלו בשוק?

שמואל יפרש שהברייתא מיירי כשנכסי החולה אסורים על המבקר.

לה. אלו שבעה דברים עלו במחשבה להבראות קודם שנברא העולם?

א. תורה, שנאמר 'ה' קנני ראשית דרכו'.

ב. תשובה, שנאמר 'בטרם הרים יולדו ותחולל ארץ וגו', תשב אנוש עד דכא'.

ג. גן עדן, שנאמר 'ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם'.

ד. גיהנם, שנאמר 'כי ערוך מאתמוול תפתה'.

ה. כסא הכבוד, שנאמר 'נכון כסאך מאז'.

ו. בית המקדש, שנאמר 'כסא כבוד מרום מראשון'.

ז. שמו של משיח, שנאמר 'הי שמו לעולם'.

לו. מה הכוונה בפסוק 'אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקודת כל אדם'?

שיענשו שלא ימותו כדרך כל אדם שחולים ושוכבים במיטתם ובני אדם מבקרים אותם.

לז. למה אי אפשר לפרש את הפסוק 'אם בריאה יברא ה' שאם נברא גהינם מוטב, ואם לא, יברא ה'?

משום שגהינם הוא מהשבע דברים שנבראו קודם לעולם.

לח. למה אי אפשר לפרש את הפסוק 'אם בריאה יברא ה' אם נברא פתח לגהינם מוטב, ואם לא יברא ה'?

שהרי נאמר 'ואין כל חדש תחת השמש'.

לט. למסקנא מה הפירוש בפסוק 'אם בריאה יברא ה'?

שאמר משה אם פי גהינם אינו קרוב לכאן, יקרב לכאן.

מ. מה אמרו החמה והלבנה במחלוקתו של קרח?

עלו מרקיע [ששם מקומם] לזבול, ואמרו רבש"ע אם אין אתה עושה דין לבן עמרם אין אנו מאירים שנאמר 'שמש ירח עמד זבולה'

מא. מה עשה הקב"ה לחמה וללבנה כשאמרו לו את הנ"ל, ומה נגרם להם מאז?

הקב"ה ירה בהם חיצים וחניתות ואמר להם בכבודי לא מחיתם שבכל יום משתחווים לכם ואתם מאירים, ובכבוד בשר ודם מחיתם.

ונגרם להם, שמאותה שעה אינם מאירים בכל יום עד שיורים בהם חיצים וחניתות. שנאמר 'לאור חציך יהלכו'.

מב. כמה הוא שיעור הנדוניא שמוציאים ליתומה מנכסי אביה, כשיש כמה בנות?

אם באו להנשא בבת אחת, כל אחת נוטלת עישור נכסים מהנותר וחוזרות וחולקות בשוה, באו בזה אחר זה, כל אחת נוטלת עישור נכסים מהנותר אחר שנטלה קודמתה, כתקנת חכמים ליתול עישור נכסים.

מג. היכן יש רמז בתורה לביקור חולים?

מהנאמר 'אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקודת כל אדם' וכפי שפירש רבא אם ימותו כשאר כל אדם שחולים ומוטלים במיטה ובני אדם מבקרים אותם. יאמרו שלא ה' שלחני לזה.

מד. מה הכוונה 'ביקור חולים אין לה שיעור'?

לאביי, שאפילו גדול מחויב לבקר חולה קטן.

לרבא, שחייב לבקר אפילו מאה פעמים ביום.

ורב יוסף רצה לפרש שאין שיעור לנותן שכרה, אבל אביי דחה שלכל המצוות אין שיעור לשכרן וכמו ששנינו 'הוי זהיר במוצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות'.

מה. כמה חלקים מהחולי נוטל בן גילו [מזלו] של חולה כשבא לבקרו?

כשבן גילו מבקרו לבד, נוטל א' מששים מצערו.

כשכמה מבני גילו מבקרים אותו, כל אחד מהם נוטל א' מששים מהצער שנשאר אחר שנטל הראשון [כשם ששנה רבי לגבי שיעור נדוניא שכשיש עשר בנות כל אחת נוטלת עישור נכסים מהנותר].

להארות והערות ולקבלת הגליון 0504110960

4110960@gmail.com